ПРЕВЕНЦИЯ ЧРЕЗ ПРЕЖИВЯВАНЕ: УЧИЛИЩНИ ДЕЙНОСТИ ЗА ПОЗИТИВНА СРЕДА

Нели Георгиева Пеева
ОУ „Атанас Манчев“, гр. Айтос

PREVENTION THROUGH EXPERIENCE: SCHOOL ACTIVITIES FOR A POSITIVE ENVIRONMENT

Neli Georgieva Peeva
Atanas Manchev Primary School, city of Aytos

Abstract: *This article presents a practical approach to tackling school bullying through experience, collaboration, and student participation. It describes a model developed and implemented at "Atanas Manchev" Primary School in Aytos, demonstrating how activities focused on emotions, personal experience, and group dynamics can bring about real change in children's attitudes and behavior. Instead of merely discussing the problem, students take part in role-playing games, creative projects, sharing sessions, and discussions that help them understand themselves and others. The article outlines the key stages of the process, the model's goals, and the active involvement of the entire school community – including parents, teachers, and peers. The emphasis is on the power of experience as a path to building trust, empathy, and a positive school environment where bullying has no place.*

Keywords: *bullying, experience, prevention, intervention, emotional intelligence*

Увод

Темата за училищния тормоз не е нова, но остава болезнено актуална. Все повече ученици споделят, че са били свидетели или жертви на подигравки, обиди, изолация или дори физическа агресия. Зад всяка история стои преживяване, което оставя трайна емоционална следа.

Стандартните подходи – разговори, предупреждения, санкции – често не са достатъчни. Децата чуват думите, но не винаги ги разбират или свързват с реалността си.

В основата на модела, описан в тази статия, е именно преживяването. Когато децата участват в ролеви игри, рисуват доброто, създават послания и изграждат училищна култура на подкрепа, тогава започва истинската промяна.
Моделът приложен в ОУ „Атанас Манчев“, показва как чрез включване и активно участие учениците не просто научават какво е тормоз, а се учат да го разпознават, да го отхвърлят и да изграждат позитивни модели на поведение.

Настоящата статия представя как този подход се реализира в практиката с участието на цялата училищна общност, с уважение към емоциите на децата и вярата, че превенцията може да бъде вдъхновяваща.

Иновативен модел за превенция и справяне с училищния тормоз

Работата по иновативния модел за превенция и справяне с тормоза в ОУ „Атанас Манчев“ обхваща цялата учебна година и ангажира училищната общност. Началото беше поставено с анкети сред ученици от четвърти клас и класните ръководители в начален етап, с цел да се проучи тормозът в училището, нагласите на децата и нуждите им от подкрепа.

Резултатите очертаха ключови теми – доверие, приятелство, управление на емоциите и уважение. В отговор реализирахме поредица от педагогически дейности: ролеви игри, визуални проекти, дискусии и творчески задачи с активно участие на ученици. Моделът залага на преживяване и емоционална ангажираност, вместо формални мерки.

Дейностите са последователни и устойчиви, а не кампанийни. Включени са учители, педагогически съветник, ресурсен учител, образователен медиатор, родители и ръководството на училището. Моделът е гъвкав и се адаптира според нуждите на децата.

Целта е създаване на подкрепяща среда, в която учениците се чувстват разбрани, изразяват себе си и изграждат принадлежност към училищната общност. В края е проведена авторска анкета за проследяване промените в нагласите и поведението им.

Основни етапи на модела

1. Подготвителен етап – обмисляне и планиране

Обсъдихме с колеги подходящи методи и теми, изяснихме нагласите на учениците и вече наблюдавани проблеми в училищната среда.

2. Диагностика и анализ – проучване на реалната ситуация

В началото на учебната година проведохме анкета с учениците от четвърти клас и класните ръководители. Целта беше да се проучат проявленията на тормоз, нагласите на децата и нуждите им от подкрепа.

3. Провеждане на дейности – практическа работа с учениците

Започнахме с творчески, игрови и дискусионни дейности, които насърчават добротата, емоциите и подкрепата. Използвахме арт техники, като рисуване, за да могат учениците да изразят чувства и да осмислят темите чрез личен опит [1]. Подобни дейности имат и терапевтичен ефект – освобождават емоциите и утвърждават положителни модели на поведение [2].

4. Колективен ангажимент – включване на цялата общност

Постепенно в дейностите се включиха и учители от ГЦОУД, педагогическият съветник, ресурсният учител, образователният медиатор, ръководството на училището и родителите. Това превърна модела в общо усилие.

5. Устойчивост и развитие – гъвкавост и дългосрочност

Моделът не се ограничава до еднократни инициативи, а продължава да се развива и надгражда според нуждите на учениците. Той допуска нови подходи и теми, което го прави отворен, адаптивен и приложим в различни ситуации. Така се създава основа за дългосрочна положителна промяна в училищната среда.

Практическа реализация на дейностите от модела

Дейност 1 „Дърво на добротата“ – съвместна инициатива

Тема за добротата и толерантността постави началото на нашия модел. Нарекохме първата дейност „Дърво на добротата“. Говорихме за емпатия, подкрепа и разбирателство – какво означават и защо са важни.

Всеки ученик направи листо от цветна хартия и написа дума, свързана с добротата – на български и английски. Появиха се думи като усмивка/smile, приятелство/friendship, доверие/trust, спокойствие/peace, помощ/help, а някои добавиха и емотикони.

В инициативата се включиха и първокласници със своя учител, които допълниха посланието с рисунки. Така се създаде обща картина на споделени ценности.

Дейността насърчи емпатията, уважението и позитивното общуване. Реакциите на децата бяха искрени: *„Важно е да имаш приятели, за да не се чувстваш сам*“, *„Не трябва да си казваме лоши думи, защото нараняват“.* Тези малки прозрения поставиха емоционална основа за следващите стъпки от модела (Фигура 1).

Фигура 1. „ Дървото на добротата“ – ученическа инициатива

Дейност 2 Образователен филм на МОН за агресията и тормоза „Катя и Тедо“

С учениците от четвърти клас изгледахме филма на МОН за агресията и конфликтите между връстници[1]. Историята на Катя и Тедо предизвика силни емоции и размисли, тъй като показва не само физическо насилие, но и кибертормоз, недоразумения и скрита болка.

По време на дискусията, в която се включиха и класните ръководители, учениците споделиха чувства, поставяйки се на мястото на героите. Разбраха, че Тедо е наранен физически и емоционално, а Катя е объркана и съжалява. Обсъдиха как да разпознават и контролират емоциите си, като сами предложиха алтернативи на агресията: да говорят, да търсят помощ и да споделят.

Темата за социалните мрежи предизвика разговор за страха и срама при онлайн споделяния и необходимостта да бъдем внимателни. Учениците признаха важността на прошката и подкрепата в приятелството (Фигура 2).

Фигура 2. „Катя и Тедо“ – училищна дискусия за емоции, избори и прошка

Продължихме с ролеви игри, които поставиха учениците в чужда роля и развиха тяхната съпричастност.

Дейност 3 Ролеви игри

Ролева игра 1: „Новото дете“ – Учениците пресъздадоха сцена, в която нов ученик не беше посрещнат с топлота. Повечето се държаха дистанцирано и подигравателно, а само едно момиче показа съпричастност.

След играта децата споделиха силни емоции – „новото дете“ се почувства самотно, „агресорите“ осъзнаха колко тежко е да отхвърлиш някого, а децата в ролята на „наблюдатели“ заявиха, че не трябва да бъдем безучастни към такива ситуации. Мнозина споделиха, че не искат да играят тези роли отново, защото изпитаха истинска тъга и вина (Фигура 3).

Фигура 3. Ролева игра „Новото дете“ – урок по съпричастност

Ролева игра 2: „Старият телефон“ – Учениците преживяха историята на дете от бедно семейство с остарял телефон, което става обект на подигравки. Част от децата го осмиват, а при бутане телефонът пада и се чупи. Вместо съчувствие, останалите се смеят и дори снимат случката. Само едно дете подава приятелска ръка за подкрепа.

След играта всички споделиха преживяванията си. „Жертвата“ каза, че се е почувствал наранен и унизен, а „агресорите“ признаха, че им е било неприятно да играят тези сцени, а „наблюдателите“ – че са се почувствали тъжни. Участниците осъзнаха, че е важно да не съдим по външния им вид и да не се подиграваме за неща, които не зависят от хората. Учениците се включиха с много емоция и поискаха още такива игри (Фигура 4).

Фигура 4. Ролева игра: „Старият телефон“ - урок по човечност

След трите дейности децата изразиха своето разбиране за добротата с послания за съпричастност и човечност.

Дейност 4 „Нарисувай добротата“ – детски рисунки

Дейността използва арт техники [1], базирана на принципите на арт терапията [2], които насърчиха искрено насърчаване на емоциите. Рисунките показаха игри, усмивки, прегръдки, слънца и сърца – символ на обич и подкрепа. Някои ученици добавиха лични истории за добри постъпки.

В края организирахме изложба с всички рисунки и истории – „кътче на добротата“ в училище (Фигура 5).

Фигура 5. „Нарисувай добротата“ – детски рисунки и послания за добри дела

Дейност 5 „Мисия Доброта“

В седмицата „Мисия Доброта“ учениците правиха малки добрини без очакване на отплата – комплименти, помощ, картички с позитивни послания. Създадохме „Кутия на добротата“, в която всеки пускаше добро дело или обещание. Включи се целият начален етап. Най-вълнуващ бе моментът когато децата поискаха да чуят посланията – доказателство, че добротата е заразна.

Дейността сближи учениците и ги накара да се почувстват значими. Изказването *„Днес казах на съученик, че съм му приятел“* показва постигнатия успех (Фигура 6).

Фигура 6. „Мисия Доброта“ – ученически инициативи и послания

След „Мисия Доброта“ проведохме заключителен урок – празник на доброто и преживяното.

Дейност 6 „Добротата ни обединява“ – урок по доброта

В Основно училище „Атанас Манчев“ се проведе специален урок под мотото „Добротата ни обединява“, в който участваха учениците от четвърти клас, учители, родители и училищният екип. Този урок беше кулминацията на поредица дейности, насочени към създаване на подкрепяща и толерантна училищна среда.

Образователният медиатор представи достъпна презентация за агресията и доброто поведение, последвано от споделяния на учениците и родителите за преживяното през годината. След това припомнихме всички реализирани дейности чрез снимки, видеа и разкази, които дадоха възможност на родителите да видят резултатите и връзката между думите и действията.

Педагогическият съветник проведе лична задача – децата получиха лист с очертание на човешко тяло и с помощта на цветове обозначаваха къде усещат емоции, като гняв, страх, тъга, радост. Много от тях посочиха страха в стомаха, тъга в гърдите, радостта около сърцето и лицето. Ресурсният учител адаптира дейностите така, че за децата със СОП да се включат пълноценно.

Най-вълнуващият момент беше връчването на „Грамота за доброта“ от директора на училището на учениците. В знак на благодарност и признание, в края ние изненадахме директора с грамота от наше име за неговата подкрепа и добър пример (Фигура 7).

Фигура 7. Урок по доброта „Добротата ни обединява“ – емоции, преживявания и грамоти

Всяка от реализираните дейности, не беше просто отделен урок, а част от една цялостна, обмислена практика, вдъхновена от доказани модели като KiVa [3], Olweus [4] и No Blame Approach [5]. Чрез преживявания, емоции и творчество, изградихме у децата съпричастност, доверие и желание за добри постъпки.

В края на поредицата учениците попълниха авторска анкета, за да споделят какво са усетили, какво са научили и как са се променили. Резултатите показаха положително въздействие и желание за участие в бъдещи подобни инициативи.

Литература

[1] Л. Йончева, „Сдружение "Знам и Мога" : Ползите от арт дейностите за децата,“ 6 август 2024. [Онлайн]. Available: https://h1.nu/136v2. [Отваряно на 12 юли 2025].

[2] Ж. Жечев, Арт терапия Мотивация за социална активност на децата чрез изкуство, Шумен: Университетско издателство "Епископ Константин Преславски", 2020.

[3] Университет в Турку (Turku University), „KiVa Antibullying Program - Let's stop bullying together!,“ [Онлайн]. Available: https://www.kivaprogram.net/. [Отваряно на 1 май 2025].

[4] Clemson University, „Olweus Bullying Prevention Program (OBPPP) (2003-2023),“ 2003. [Онлайн]. Available: https://clemsonolweus.org/. [Отваряно на 2 май 2025].

[5] fairaend e.V., „No Blame Approach,“ [Онлайн]. Available: https://www.no-blame-approach.de/. [Отваряно на 2 май 2025].

За контакт с автора:
Нели Георгиева Пеева
e-mail: nel_nel13@abv.bg

[1] https://www.youtube.com/watch?v=QsEGSaMY3QI&t=14s